

ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ МАЙНОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Кожне підприємство для здійснення своєї діяльності повинне забезпечуватися ресурсами, які потрібні для задоволення його потреб. Сукупність ресурсів або ж засобів підприємства називають майном. Відповідно до Господарського Кодексу України, майном визнається сукупність речей та інших цінностей (а також нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі.

В залежності від економічної форми, якої набуває майно під час реалізації господарської діяльності, майнові цінності належать до основних засобів, оборотних засобів, коштів, товарів.

Основним джерелом інформації для оцінки майнового стану є баланс підприємства. Під час аналізу активу й пасиву балансу виділяються показники структури, динаміки балансу, структурної динаміки балансу, а саме: абсолютні величини по статтях активу і пасиву балансу на початок і кінець періоду та зміни абсолютних величин; питома вага окремих статей у валюті балансу на початок і кінець періоду та зміни у питомій вазі; зміни статей балансу на кінець періоду у порівнянні із відповідними значеннями на початок періоду (абсолютні прирости і темпи росту).

Розраховані дані порівнюються із аналогічними за попередні звітні періоди, на базі чого робляться висновки про рух показників. Аналіз статей активу й пасиву балансу дає змогу отримати відповіді на питання, за рахунок яких джерел здійснювався приріст нових засобів і напрями їх інвестування, позитивні і негативні тенденції таких змін. Для аналізу майнового стану оцінюються також показники, що визначають виробничий потенціал підприємства, такі як коефіцієнт зносу, коефіцієнти оновлення і вибуття основних засобів.

Для реалізації процесу виробничої діяльності потрібні різні види ресурсів, головну роль серед яких займають оборотні, необоротні активи підприємства та витрати майбутніх періодів.

Основні засоби підприємства - це матеріальні цінності або засоби праці, які використовуються у виробничій діяльності протягом періоду, більше одного року, і вартість яких плавно зменшується у зв'язку з їхнім фізичним та моральним зношуванням. Це матеріальні активи, якими підприємство володіє з метою їхнього застосування під час виробництва або продажу товарів, надання послуг, очікуваний термін корисного використання яких більше одного року. Затрати, які пов'язані з покращенням стану основних засобів, що породжує зріст очікуваних майбутніх економічних вигід, враховують до балансової вартості основних засобів. Покращення стану основних засобів може відбуватися за рахунок модернізації з метою введення терміну експлуатації або збільшення виробничої потужності; впровадження ефективнішого технологічного процесу; заміну окремих частин машин або обладнання та ін.

Узагальнюючі показники характеризують стан та ефективність використання всіх основних засобів підприємства в цілому. Деякі дані характеризують рівень застосування окремих видів основних засобів залежно від впливу факторів.

Основні показники використання основних засобів: коефіцієнт віддачі активів (фондовіддача) – визначається по підприємству як відношення вартості товарної, валової або чистої продукції до середньорічної вартості основних виробничих засобів; коефіцієнт місткості активів (фондомісткість) – це величина, обернена до показника фондовіддачі; коефіцієнт оснащення активів (фондооснащеність) – це відношення середньорічної вартості основних засобів до середньої чисельності промислово-виробничого персоналу.

До часткових показників, що формують рівень використання окремих видів основних засобів, відносять коефіцієнт екстенсивного завантаження обладнання, коефіцієнт змінності, коефіцієнт інтенсивного використання, інтегральний коефіцієнт.

Коефіцієнт екстенсивного завантаження обладнання характеризує рівень застосування його в часі і визначається для кожної групи однакового обладнання як відношення фактично відпрацьованого часу обладнання до дійсного. Коефіцієнт змінності показує рівень інтенсифікації виробництва і визначається відношенням числа машино-змін, відпрацьованих обладнанням цеху за добу, до кількості встановленого обладнання. Рівень використання машин і обладнання за потужністю і продуктивністю характеризуються коефіцієнтом інтенсивного використання. Інтегральний коефіцієнт використання машин і обладнання за потужністю і часом визначають як добуток коефіцієнтів інтенсивного використання і екстенсивного завантаження. Підвищення інтегрального коефіцієнта досягається комплексом заходів, які охоплюють весь виробничий процес: впровадженням передової технології, інтенсифікацією технологічних процесів, зменшенням простоїв обладнання, покращанням якості сировини.

Оборотні активи підприємства включають запаси, дебіторську заборгованість, грошові кошти та ліквідні цінні папери. Однією з визначальних складових оборотних коштів є запаси підприємства, до яких входять: виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція, товари, малоцінні та швидкозношувані предмети. Дебіторська заборгованість - це дуже важливий компонент оборотних активів, адже продаж товарів одного підприємства або організації не завжди супроводжується негайними розрахунками. Неоплачені рахунки за поставлену продукцію становлять більшу частину дебіторської заборгованості. Грошові кошти та ліквідні цінні папери – найліквідніша частина оборотних активів. Цінні папери, що є короткостроковими фінансовими інвестиціями, об'єднують: цінні папери інших підприємств, державні облігації та цінні папери.

Оборотні активи постійно знаходяться в русі та є джерелом авансованого фінансування затрат підприємства на виробництво і реалізацію продукції з моменту утворення виробничих запасів до часу надходження виручки від реалізації готової продукції. Вагомим напрямком поліпшення використання оборотних засобів є раціональні витрати матеріальних ресурсів, зниження матеріаломісткості продукції. Це досягається різними підходами, головні з них: економічна характеристика вибору сировини, підвищення коефіцієнта використання матеріалів, комплексне застосування сировини і відходів виробництва, підвищення якості сировини матеріалів і готової продукції, вдосконалення конструкції виробів, діючих технологічних процесів і введення нових технологій; соціально-економічні методи поліпшення використання матеріальних ресурсів, до яких належать: вдосконалення нормування і обліку витрат матеріальних ресурсів, матеріального стимулювання, розвиток ініціативності персоналу.

Основними факторами, які мають вплив на величину і швидкість оборотних засобів підприємства, є: масштаб діяльності; тривалість виробничого циклу; кількість і види використовуваних видів ресурсів; платоспроможність клієнтів; темпи зростання виробництва та реалізації продукції; частка доданої вартості в ціні продукції; система матеріально-технічного забезпечення виробництва продукції і т. п. Джерелами формування майна підприємства є власні (власний капітал) і позикові кошти (позиковий капітал). Власний капітал – це частина в активах підприємства, що лишається після вирахування його зобов'язань. Власний капітал складається із: статутного капіталу; пайового капіталу; додатково вкладеного капіталу; іншого додаткового капіталу; резервного капіталу; нерозподіленого прибутку (непокритого збитку); неоплаченого капіталу; вилученого капіталу. Позиковий капітал – це частина авансованого капіталу, яка сформувалася за рахунок ще не повернутих позичкових джерел, які повинні бути відшкодовані кредиторам через певний строк у зумовленій формі.

На першому етапі оцінювання майнового стану підприємства збирають інформацію, яка є необхідною для розрахунку системи економічних показників. Така інформація може бути як внутрішньою, так і зовнішньою.

Другий етап оцінювання визначає вибір основних абсолютних та відносних економічних показників діяльності. Важливо враховувати показники, які найповніше характеризуватимуть очікувані результати та тенденції зміни майнового стану підприємства. Серед таких показників варто виділити: розмір прибутку підприємства, вартість основних виробничих фондів; продуктивність праці, питома вага управлінців в загальній чисельності працівників; виробнича потужність обладнання чи устаткування, витрати на модернізацію та оновлення технології. Після визначення основних показників, яких прагне досягнути підприємство, потрібно розробити заходи щодо досягнення заданих параметрів.

На третьому етапі оцінювання здійснюється вибір методу оцінювання економічних показників діяльності підприємства та його застосування. Найпоширенішими методами оцінювання вибраних економічних показників діяльності підприємства є горизонтальний, вертикальний, трендовий, метод фінансових коефіцієнтів, порівняльний та факторний аналізи.

Четвертий етап оцінювання економічних показників діяльності підприємства передбачає формування висновків про ефективність роботи підприємства з урахуванням проведеного аналізу.

Аналіз майнового стану підприємства – це багатосторонній процес, який потребує великої кількості інформації, яку потрібно ретельно аналізувати та обробляти.